

טעם כפל ברכת שהחיינו על "מקרא-מגילה"

הרב יחזקאל סופר

ידועה מחלוקת-הפוסקים: אם מברכים שהחיינו גם על קריאת המגילה
ביום, אף שכבר בדרך עליה בליל פורים – או לא ?

דעת הרמב"ם יד החזקה - הלכות מגילה פרק א
מצוה לקרות את כולה ומצוה לקרותה בלילה וביום וכל הלילה כשר
לקריאת הלילה וכל היום כשר לקריאת היום ומברך קודם קריאתה
בלילה שלש ברכות ואלו הן בא"י אמ"ה אשר קב"ו על מקרא מגילה
בא"י אמ"ה שעשה נסים לאבותינו בימים ההם (ובזמן) בזמן הזה בא"י
אמ"ה שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה.

וביום אינו חוזר ומברך שהחיינו ומקום שנהגו לברך אחריה מברך בא"י אמ"ה האל הרב את ריבנו והדן את דינינו והנוקם את נקמתינו והנפרע לנו מצרינו והמשלם גמול לכל אויבי נפשנו בא"י האל הנפרע (לישראל) לעמו ישראל מכל צריהם האל המושיע:

וכן דעת מרן הב"י שו"ע אורח חיים סימן תרצב
הקורא את המגילה מברך לפניו שלשה ברכות על מקרא מגילה ושעשה נסים ושהחיינו **וביום אינו חוזר ומברך שהחיינו:**

ומעיר הרמ"א:
הגה: וי"א **דאף ביום מברך שהחיינו** (טור בשם ר"ת והרא"ש והמגיד)
[וכן נוהגין בכל מדינות אלו...]

ובמגן אברהם סי' תרצב:
ויכוין בברכת שהחיינו ג"כ על משלוח מנות וסעודת פורים שהם ג"כ מצוות [של"ה] ונ"ל דיכוין זה בברכת שהחיינו **דיום**, כי זמנם ביום.

ונ"ל דמי שאין לו מגילה לא יברך שהחיינו על משלוח מנות וסעודה, דזהו דבר הנהוג בכל יום ובכל שבת ויו"ט, דהא לא תיקנו כלל ברכה עליהם.

ובהשקפה ראשונה נראה, שיש בדברי המג"א לכוין על משלוח מנות, כעין עצה ל'ספק' ברכת שהחיינו, ע"ד האמור בשהחיינו דקידוש ליל ב' דר"ה שיכוין על הפרי חדש, או הבגד חדש לתוקע ביום ב' דר"ה לצאת ידי ספק.

אמנם באמת אי"ז דומה כלל, דהתם הפרי חדש או הבגד חדש הם וודאי שהחיינו, והספק הוא על שהחיינו של יום ב' דר"ה, אזי ברכת הוודאי מוציאה ידי חובה את הספק.

משא"כ הכא במגילה, לכאורה אין שום צד ספק לחייבו שהחיינו פעם שנייה על אותה מצוה ובו ביום. ועוד, דהא משלוח מנות וסעודת פורים אין להם דין שהחיינו כלל בפני עצמם, וכמ"ש המג"א שם דמי שאין לו מגילה, לא יברך שהחיינו על שאר מצוות הפורים, א"כ מוכח שאדרבא, שביום, עיקר דין שהחיינו הוא על קריאת המגילה, והיא מוציאה יד"ח את שאר מצוות הפורים הטפלים אליה, א"כ הדרא קושיא לדוכתא: מהיכי תיתי לברך על המגילה ביום, אחר שכבר בירך עליה אמש?!

והנה בתוספות [מגילה ד, א] מבוארים שני טעמים לברכת שהחיינו ביום:
חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום - אומר ר"י דאף על
גב דמברך זמן בלילה חוזר ומברך אותו ביום:

ⓧ דעיקר פרסומי ניסא הוי בקריאה דיממא. וקרא נמי משמע כן דכתיב:
"ולילה ולא דומיה ליי" כלומר אף על גב שקורא ביום חייב לקרות בלילה
והעיקר הוי ביממא כיון שהזכירו הכתוב תחילה ["אלקי אקרא יומם ולא
תענה ולילה...].

ⓧ וגם עיקר הסעודה ביממא הוא כדאמר לקמן (דף ז:): דאם אכלה בלילה
לא יצא י"ח והכי נמי משמע מדכתיב נזכרים ונעשים ואיתקש זכירה
[היינו, קריאת המגילה] לעשייה [שאר מצוות הפורים שבמעשה] מה עיקר
עשייה ביממא אף זכירה כן:

וצ"ע דשני הטעמים הללו, מסבירים שעיקר מצוותה ביום, א"כ יברכו רק
ביום, אבל לא ביאר למה מברכין שהחיינו בלילה, שאינה עיקר המצוה,
ובגלל זה באין לידי כפל-ברכה?

ⓧ

עוד צריך להבין הגמרא במגילה (כ,א.):

משנה: אין קורין את המגילה ולא מלין... עד שתנץ החמה וכולן שעשו
משעלה עמוד השחר כשר:

גמרא: מנלן דאמר קרא "והימים האלה נזכרים ונעשים", ביום אין
בלילה לא! לימא תיהוי תיובתא דרבי יהושע בן לוי? דאמר רבי יהושע בן
לוי: חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום. [ומתרת
הגמרא] כי קתני [במשנה שאין קורין אותה עד נץ החמה, הכוונה היא] אדיום
[על הקריאה של היום, אבל אין זה שולל קריאתה גם בלילה]:

ולכאורה, נהי דדינא דמתניתין יש לפרש דקאי אמגילה דיום, שאין
לקרותה קודם שתנץ החמה, ואין לדייק שהמשנה שוללת קריאה גם בלילה.

אבל הפסוק במגילה: "והימים האלה נזכרים ונעשים" – דמיניה ילפינן דין
קריאתה, מאי איכא למימר? הרי הפסוק מדגיש שה"נזכרים" הוא ב"ימים
האלה" וכדייק בגמרא: ביום אין – בלילה לא! וא"כ מהיכא ילפינן בכלל
דין קריאתה בלילה?!

ⓧ

אמנם מצינו פלוגתא בגמרא בטעם קרייתה בלילה ולשנותה ביום:

מגילה דף ד/א

אמר רבי יהושע בן לוי: חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום שנאמר: "אלהי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה ליי" סבור מינה למקרייה בלילה ולמיתנא מתניתין דידה ביממא אמר להו רבי ירמיה לדידי מיפרשא לי מיניה דרבי חייא בר אבא כגון דאמרי אינשי אעבור פרשתא דא ואתנייה [=ואשנה אותה שנית]

איתמר נמי, אמר רבי חלבו אמר עולא ביראה: חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום שנאמר "למען יזמרך כבוד ולא ידום ה' אלהי לעולם אודך":

והקשר דפסוקים אלו לפורים מבאר רש"י שם:

ולשנותה ביום – זכר לנס, שהיו זועקין בימי נרתן יום ולילה: אקרא – במזמור למנלח על חילת השחר הוא, שנאמר על אסתר, כדאמרינן במסכת יומא (כט, א) למה נמשלה אסתר כאילת כו': סבור מינה – בני הישיבה, ששמעו שמועה זו בלשון הקודש ולשנותה ביום, היו סבורין דהאי ולשנותה לשון שונה משנה הוא: למיתני מתניתין דידה – משניות של מסכת מגילה: אעבור פרשתא דא ואתנייה – אסיים פרשה זו ואשנה אותה פעם שניה:

ביראה – דמן בירי: יזמרך כבוד – ביום, ולא ידום בלילה, והאי קרא במזמור "ארומוך ה' כי דליתני" דרקינן בפסיקתא במרדכי ואסתר והמן ואחשורוש, וקריאת מגילה שבת הוא, שמפרסמין את הנס, והכל מקלסין להקדוש ברוך הוא:

ולבאורה, אינו מובן:

מאי נפק"מ מאיזה פסוק ילפינן, כיון דלדעת שניהם, ריב"ל ור' חלבו, מוסכמת אותה ההלכה [וכלשון הגמרא: איתמר נמי] – א"כ מאי בינייהו?

וגם, למה ליה להגמ' להביא ממרחק לחמה, מקראי בתהילים, למילף דין קריאתה שנית ביום (שבוודאי פסוקים אלו אינם אלא אסמכתא בעלמא) והלא מקרא מפורש הוא במגילת אסתר: "והימים האלה נזכרים [בקריאתה בפה] ונעשים" – ולא הוצרכה הגמרא להביא ראיה רק על קריאתה בלילה, שלזה אין סימוכין מהמגילה!

קריאתה בלילה וביום – שני גדרים שונים

וי"ל בדרך אפשר:

דהנה יש לחקור במהות דין חיוב קריאת המגילה בלילה: האם זהו אותו "גדר" של קריאתה ביום, אלא שתיקנו לכפול קריאתה פעמיים. או שמא קריאתה בלילה הוא "גדר אחר" במהותו?

שמא קריאתה ביום, היא ע"ד תקנת עזרא, לקרא בתורה או להפטיר בנביא מעניין היום ומאחר והמגילה היא אחד מכ"ד כתבי הקדש, דינה כמקרא שאין קורין אותו בלילה, אם כן על כרחך לומר דדין קריאתה בלילה הוא מגדר שונה, גדר שיש לו מקום גם בלילה.

ולהעיר דלדעת ר"נ דס"ל "קרייתא – זו הלילא" (ערכין י, ב.) יומתק לומר דגדר קריאתה בלילה הוא מדין "שבח והלל" – ולא מ"גדר" קריאה בתורה – ומצינו דוגמתה **בהלל דליל פסח**, ובפרט שנס פורים הוא תוצאה מ"דברי הצומות וזעקתם" שהיו כידוע בימי חג הפסח, אי לכך קורין אותה בלילה, **כהלל דלילי פסחים**.

ואולי אפשר לומר, שבחקירה זו תלוייה הפלוגתא דלעיל בין ריב"ל לר' חלבו, וזאת ע"פ הסברו של רש"י בפסוקי כל חד מינייהו:

בדעת ריב"ל ביאר רש"י ד"ה ולשנותה ביום: "זכר לנס – שהיו זועקין בימי צרתן ביום ובלילה" – וצריך להבין: ממה נפשך! או שזהו "זכר לנס" (חיובי) או שזהו זכר לזעקתם "בימי צרתן" (שלילי)? ...

אלא, ההסבר הוא :

פסוק זה "אלקי אקרא יומם וגו' ולילה וגו' שהוא מפרק כב בתהילים 'למנצח על איילת השחר' דרשינן בגמ' על אסתר כשבאה לפני המלך ביום השלישי:

ותעמד בחצר בית המלך הפנימית, אמר רבי לוי: כיון שהגיעה לבית הצלמים נסתלקה הימנה שכינה אמרה: 'אלי אלי למה עזבתני', שמא

אתה דן על שוגג כמזיד ועל אונס כרצון או שמא על שקראתיו כלב שנאמר הצילה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי חזרה וקראתו אריה שנאמר הושיעני מפי אריה (מגילה דף טו/ב)

וזה היה לאחר שלשת ימי הצומות, "שהיו זועקין בימי צרתן ביום ובלילה", הרי לפי"ז קריאתה בלילה היא זכר לימי צרתן (כעין מצוות מרור שאוכלין בליל הסדר – זכר ל"וימרו את חיהם").

אלא מאחר שאין עושין "שהחיינו" על זכר לצרות (ע"ד שאין אוכלין מרור – בהסיבה) – צירף רש"י סניף נוסף לבאר פשר "שהחיינו" בקריאת הלילה, שהיא מגדר זכר "דברי הצומות וזעקתם" – שהוא עיקר טעם הקריאה בלילה. – ונימק רש"י שמאחר שבחדא מחתא ישנו גם "זכר לנס" – וכוונתו לנס ד"בלילה ההוא נדדה שנת המלך" (שהיה למחרת המשתה הראשון אליו הוזמן המלך בבואה לבית הצלמים ביום השלישי, ובפרט לפי מאמרז"ל: שנדדה "שנת מלכו של עולם") –

וידוע פי' מהרי"ל בטעם הגבהת קולו של הקורא בפסוק זה "מפני שהוא תוקפו של נס!" – ועל כך מתאים לברך "שהחיינו" בלילה. על הנס ש"בלילה ההוא".

ברם, אי משום הא בלבד, לא היינו מחייבים אותו בקריאת המגילה כולה, משום דהוי "נס נסתר" ובלתי מפורסם כלל, (אלא שממנו נשתלשלה "אתחלתא דגאולה" בהרכבת מרדכי על הסוס ברחוב העיר ע"י המן). וגם אינו עיקר גוף הנס דפורים, שהיה בפשטות בנצחון-המלחמה ד"ונהפוך הוא" וגו' – שהיה בגילוי לכל העמים ב"ג אדר שלאחרי זה!

על כן צירף רש"י ב' העניינים : עצם חובת קריאתה – הוא מגדר של "זכר לצומות וזעקתם ביום ובלילה בימי צרתן". ואילו הדין ד"שהחיינו" בלילה, הוא על הנס-הנסתר ש"בלילה ההוא נדדה שנת המלך".

ומזה מובן דלריב"ל גדר קריאתה בלילה (מדין זכר לצרות – כדי להדגיש היציאה מאפילה לאורה, דבר שמגביר את תחושת השמחה, ע"ד המרור וסיפור "הא לחמא עניא" בליל הסדר) שונה לחלוטין מקריאתה ביום (שהוא מדין קריאה בדברי נביאים מעניין היום כהפטורה, שזה שייך רק ביום) –

ועפ"י תומתק ההווא אמינא דבני הישיבה אדעת ריב"ל: "סבור מינה למקרייה בלילה ומתני מתניתין דידה ביממא" – כי מקרא ומשנה הם שני גדרים שונים...

ועפ"י האמור דביום הוי גדר חדש, צריך לברך שנית "שהחיינו" גם ביום, כדעת הרמ"א.

אבל בדברי ר' חלבו שמסתמך על הפסוק השני: "למען יזמרך כבוד ולא ידום" – מציין רש"י לפסיקתא דרב כהנא:

הובאה בילקוט שמעוני אסתר - פרק ו - רמז תתרנח
תנא המן ספר דכפר קרינוס הוה כ"ב שנה, בתר דנקט למזייה אלבשיה, אמר ליה סוק רכיב, אמר ליה לא יכילנא דכחיש חילאי מתעניתא, אמר ליה קום דאנא מאיך קודלי ואת דריס עלאי וסליק, סליק בעט ביה, אמר ליה ולא כתיב נפול אויבך אל תשמח, א"ל הני מילי ישראל אבל בדידך ואתה על במותימו תדרוך,

כיון שרכב על הסוס התחיל לקלס להקב"ה ארוממך ה' כי דליתני וגו'
ה' אלהי שועתי אליך ותרפאני וגו', תלמידיו מה היו אומרים זמרו לה' חסידיו והודו לזכר קדשו כי רגע באפו חיים ברצונו בערב ילין בכי ולבקר רנה, אותו רשע מה היה אומר ואני אמרתי בשלוי בל אמוט לעולם וגו',

אסתר מה היתה אומרת אליך ה' אקרא ואל אדני אתחנן מה בצע בדמי ברדתי אל שחת היודך עפר היגיד אמתך,

ישראל מה היו אומרים שמע ה' וחנני ה' היה עוזר לי הפכת מספדי למחול לי פתחת שקי ותאזרני שמחה, א"ר פנחס בקריאת שמע היה עסוק, (ולא הספיק לומר) [ורוה"ק אומרת] למען יזמרך כבוד ולא ידום".

לדעתו קריאת המגילה בין ביום ובין בלילה גדר אחד להם, והוא כלשון רש"י: "וקריאת מגילה שבח הוא שמפרסמין הנס והכל מקלסין לקב"ה".

ומפשטות לשון המגילה משמע שסיפור המדרש [שהמן סיפר שערך של מרדכי והשפיל גוו שיעלה מעל גבו על הסוס] כל זה היה מבעוד לילה, שהרי המן בא לחצר בית המלך בעת ש"בלילה ההוא נדדה שנת המלך" וכשביקש עצה מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו, הגיע המן לחצר, באמצע הלילה, ומשאמר לו המלך: "מהר קח את הלבוש ואת הסוס" ודאי אץ למלאת צו המלך בעוד לילה,

רק לאחר גמר כל ההכנות הרכיבוהו על הסוס בבוקר... הרי שהמהפך העיקרי: השפלת המן והתנשאות מרדכי, החלה בלילה והמשיכה ביום, כחד עניינא!

הרי שכוונת המדרש על הפסוק של ר' חלבו היא לנס-הגלוי של הרכבת מרדכי ברחוב העיר שתחילתו היתה בלילה וסיומו ביום. עפ"ז אין לברך שנית "שהחיינו" ביום, אחר שכבר בירך על אותו גדר קריאה בלילה, כדעת המחבר והרמב"ם.

ועפ"ז יומתק מה שהגמרא מקשה ממתניתין: "אין קורין את המגילה...עד שתנץ החמה" לימא תהוי תיובתא דריב"ל דווקא, והלא הול"ל אותה תיובתא גם אדר' חלבו?

ברם, לפי הנ"ל יובן, משום שרק אליבא דריב"ל, אפשר לתרץ התיובתא, דמתניתין קאי אדיום, בלבד (מפני שהוא גדר נפרד) ולריב"ל שמוסיף גם דין קריאתה בלילה. זהו גדר אחר. משא"כ אליבא דר' חלבו ששניהם גדר אחד, אמאי קאי מתניתין רק אדיום? והוי ליה תיובתא ללא תירוק!

ואואפ"ל דמשום הא הובא דין זה בטור בשם ריב"ל (ועיי' בב"ח ריש סי' תרפ"ז שהעיר ע"כ – וכן משמע בב"ח ריש סי' תרצ"ב שהביא ריב"ל וקרא דיליה דווקא) – והוא משום דדוקא דעתו מיושבת בגמ' ללא תיובתא ממתניתין, ודו"ק.

וההבדל הזה בין ריב"ל ור' חלבו מובן גם מהפסוק שבחר כל אחד לנחלה לו, כי בפסוק של ריב"ל מפרק ל בתהילים – "אלוקי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לי", שנדרש על מרדכי ואסתר, מדגיש את צער הגלות והצרות, שהיו צועקין בימי צרתן ביום ובלילה, אלא שקריאת היום לדעתו היא מגדר קריאת ענייננו של יום, כבכל המועדים.

מה שאין כן הפסוק של ר' חלבו מפרק כב בתהילים: "למען יזמרך כבוד ולא ידום" – "הוי אלוקי לעולם אודך", שנדרש על המהפך של השפלת המן והתנשאות מרדכי מדגיש את השבח וההודיה "ארוממך ה' כי דילתני".

מקור דין קריאתה בלילה

אלא שעדיין צריך ביאור:

1. מהיכן המקור במגילת אסתר, לחובת קריאתה בלילה [הרי נאמר רק "והימים האלה נזכרים ונעשים"?] שהרי הפסוקים שמביאה הגמרא אינם אלא אסמכתא!
2. אמאי הוצרכו ריב"ל ור' חלבו לאסמכתא למילף קריאתה ביום – והא קרא מפורש הוא במגילה?!
3. וביותר יוקשו דברי רש"י "זכר לנס שהיו זועקין בימי צרתן ביום ובלילה" למה הם מתייחסים לד"ה "ולשנותה ביום". ולא על התיבות "לקרותה בלילה" – שלזה אין מקור במגילה?

ברם, כשמעיינים במגילה מבחינים שהיו שלשה שלבים בהתהוות מצוות הפורים לדורות:

שלב ראשון:

"על כן היהודים הפרוזים וגו' ... עושים (מעצמם – בטרם ציוה עליהם מרדכי) את יום ארבעה עשר וגו' יום שמחה ומשתה ויום טוב ומשלוח מנות איש לרעהו" (אסתר ט, יט.).

ולא מוזכר בפסוק זה לא "קריאת המגילה" ולא "מתנות לאביונים", כי שני פרטים אלו לא היו בקבלה שקבלו מעצמם, בשנה הראשונה לאחר הנס [מאידך, קבלו על עצמם לעשותו ל"יום טוב" באיסור מלאכה]

שלב שני:

[בעקבות המנהגים הנ"ל שקבלו על עצמם] "ויכתוב מרדכי.... להיות עושים.... בכל שנה ושנה... לעשות אותם ימי משתה ושמחה [= ולא הסכים לעשותו ל"יום טוב" לאסרו בעשיית מלאכה] ומשלוח מנות איש לרעהו.

[=והוסיף מרדכי] ומתנות לאביונים" (שם, כ-כב) – היינו, שמרדכי נתן תוקף למפרע לקבלתם לדורות תוך הוספת חיוב "מתנות לאביונים".

ולהעיר על עוד שינוי: בשלב הראשון [בשנה שאירע הנס] נאמר: "ימי שמחה ומשתה" – הקדים השמחה שהייתה נובעת בטבעיות מנס ההצלה שעברו על בשרם זה עתה, ובעקבות השמחה בא ה"משתה"... משא"כ בשלב השני [שהוא לדורות]: הקדים ה"משתה" כדי לעורר ה"שמחה".

אבל עדיין לא מצינו בפסוק זה חובת קריאת המגילה, למרות שמרדכי כבר כתב "כל דברי האגרת הזאת" ופירש"י: "נקבעו הימים האלה, ולכך נכתבה לדעת דורות הבאים", היינו, שכתובתה ע"י מרדכי היתה כסיפור היסטורי, שישמש רקע לקבלת שאר "מצוות-הפורים" לדורות (ע"ד ספר יוסיפון המנציח את סיפור חנוכה, אבל אין חובה לקוראו בציבור).

וייתכן לומר, שגם בשלב זה, היתה נהוגה בישראל "קריאת-המגילה", אבל כמנהג-עממי שקבלו הם על עצמם, וכל' הכתוב "ימים האלה נזכרים..." (בלשון "נפעל" מעצמם – ללא ציווי של חובה), בהמשך להפסוק הקודם: "קיימו וקבלו היהודים": היינו "קיימו – מה שקבלו כבר (בלא שנצטוו)..."

והדבר מרומז בלשון המגילה (שם לא): "לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם (כלומר, כל מצוות הפורים שנזכרו לעיל מיניה, שהם):

1. "כאשר קיים עליהם מרדכי היהודי ואסתר המלכה" (משתה, שמחה, משלוח מנות ומתנות לאביונים).

2. "וכאשר קיימו (הם עצמם ללא ציווי) על נפשם ועל זרעם (ומה קיימו הם על עצמם?) "דברי הצומות וזעקתם" – היינו, שנוסף על ציווי מרדכי על המצוות-המעשיות של פורים ("לעשות את ימי הפורים האלה") – הוסיפו מדעתם קריאת המגילה בלילה וביום "זכר לנס – שהיו צועקין בימי צרתן ביום ובלילה" – כדי שמתוך זכרון הצער והצרות והמהפך שבעקבותיהם, יגברו "השמחה והמשתה" עליהם נצטוו, עד דלא ידע.

שלב שלישי:

"ומאמר אסתר קיים דברי הפורים האלה ונכתב בספר" – ופירש"י: "אסתר בקשה מאת חכמי הדור לקובעה (כחובה!) ונכתב בספר" עכ"ל רש"י. (היינו לכותבה כשאר כתבי-הקדש כחלק מן המקרא, ולקרא בה ביום הפורים מדין קריאת

עניינא דיומא כהפטורה) ואואפ"ל שלכן נשתנה הלשון מ"אגרת" היסטורית ל"ספר" מכתבי-הקדש...

וא"כ יש לומר, שמלבד הגדר השונה של קריאתה בלילה, כנ"ל – הנה גם בקריאת היום, ישנם שני-דינים:

א. חובת-קריאתה עפ"י בקשת אסתר כחלק מהמקרא, בעניינא דיומא (ע"ד קריאת מלחמת עמלק ביום הפורים, שזה שייך דווקא ליום, וע"ז ילפינן מהמגילה עצמה "והימים האלה נזכרים...": ביום אין בלילה לא" !

ב. קריאתה מצד קבלת-עצמם "זכר לנס שהיו צועקין בימי צרתן ביום ובלילה" – שכאן חידושו של ריב"ל שגם בקריאת היום, ישנו ענין זה, לכן פירש זאת רש"י על התיבות "ולשנותה ביום", שזהו נוסף על גדר קריאתה כחובה ביום.

ועל כן, אין ברכת ה"שהחיינו" של קריאת הלילה פוטרת את ה"שהחיינו" של קריאת היום, ויומתק לפי זה מה שקריאת הלילה מקפידין שתהיה מתוך "תענית", בטרם טעמו וגמרו התענית – דלכאורה "שמחת-פורים" ו"תענית" הם תרתי דסתרי? – אלא שמאחר כל ענין קריאת הלילה הוא זכר לימי צרתן שנתהפכו, מתאים לקוראה דווקא מתוך תענית ...

יינה של תורה:

ויש להוסיף על פי ביאורי תורת החסידות, בהבדל בין שני הגדרים הללו, הוא גם בדרגת הנס שבא כל אחד מהם להנצית:

הקריאה מצד גדר "זכר לזעקתן", שמחדש ריב"ל, היא בעיקר בחי' לילה [וגלות], אלא שיש "לשנותה ביום" (כי גם הימים היו אז בבחינת "אקרא יומם ולא תענה" – כמו בלילה) – ובאה להנציח את עבודת "מסירות-הנפש" דישראל, שעמדו כל השנה כולה, על נקודת היהדות שלהם, בימי צרתן (מ"ג ניסן שיצאו אגרות הראשונות – עד י"ג אדר בטרם "...ישלטו היהודים המה בשונאיהם").

אשר עבודה זו, של התעוררות עם ישראל מהמצב של 'אני ישנה', [כטענת 'המן העליון' המקטרג: "ישנו עם אחד" – מהמצוות] היא שהביאה ל"נדרה שנת המלך" – מלכו של עולם, שזהו תוקפו של נס. (תוקף המשכת ה"עצמות" – שאמנם דלה השפעתו בבחינת ה"גילויים", – שכן כלפי חוץ לא ניכר עדיין שום שינוי ומהפך, אך בעצם זהו שינוי ב"סדר ההשתלשלות", אשר בתוככי זמן הגלות, שהוא מצב של "שינה" – יהיה "נדרה שנת מלכו של עולם", גילוי העצמות מהעלמו!).

משא"כ הקריאה מצד גדר ה"חובה", שתקנו חכמים עפ"י בקשת אסתר – היא באה באה להנציח את הנס-המלוכש בטבע, שהיא השתקפות נדידת שנת המלך [המתרחשת בעולמות העליונים] ותוצאתה בעולם העשיה, באופן שהיה "גילוי לכל העמים".

וזה קשור גם בהבדל מצד המקבלים: דגדר הקריאה בלילה, נבע מקבלה שקבלו הם על עצמם, ללא ציווי, שזה מורה על עבודת התחתונים באתערותא דלתתא, באופן ד"תפילה", ומתוך המיצר וה"כתית" באו "למאור" גילוי עצם הנשמה שגורם לגילוי העצמות.

משא"כ הקריאה דיום – שהיא "חובה" וציווי, מצד חכמים ש"דבר הוי' דבר בם ומלתו על לשונם", ועניינה "תורה אור" – בחינת "יממא", ונתקנה על הנס הגלוי, שייך ל"סדר השתלשלות", עד שמתלבש בטבע.

וא"כ הוי' שני גדרים שונים, אי לכך אין זה כפל-ברכה, אלא לכל גדר ה"שהחיינו" שלו, ויש לברך גם על קריאתה ביום הפורים (ולכוין להוציא גם את שאר התקנות והציוויים דפורים – שגם הם ציווי כמותה !)

